

הרב אברהם מאיר איזראעל

אבד"ק הוניאד - ברוקלין

מח"ס ילקוט המאירי עהש"ס, שו"ת ויען אברהם

התקופה

לתולדות משפחת פרענקל לבית חלפן

בגליון טו במאמרו של הרה"ג ר' משה אלכסנדר זושא קינסליכער שליט"א "רבי ברוך פרענקל מבית חלפן זצ"ל" מצאתי ראיתי מש"כ בתולדותיו של הנגיד והקצין ר' אורי ליפמן זצ"ל, שכ' בהערה שם (אות 3) שנפטר בקראלי ביום ז' אייר תקפ"ד, וכ"ת מגי' שם את התאריך הנ"ל שהוא טעות הדפוס שכן אז לא חל ד' אמור בז' אייר. והנני להעיר בזה בהערה ודאית ומדויקת, שצ"ל ו' אייר תקפ"ה, שכן נמצא העתק מצבתו בספרי כ"י "מזכרת גדולי קראלי", ח"ל: "פ"נ / איש תם וישר הרבני המופלא מו"ה אורי ליפמאן / במו"ה אליעזר פרענקל ז"ל מב"ח / נפטר ו' אייר תקפ"ה לפ"ק / תנצב"ה" (מצבה מס' 150).

בנו הגאון ר' יצחק פרענקל זצ"ל נולד באונסדארף בשנת תקל"ו, ולמד תורה אצל אחיו הגדול ר' שרגא פייוויש זצ"ל אבד"ק רוסקא (ועיי' בשה"ג ח"א אות י' סי' קצ"ח, ענין נפלא בענין השידוך שלו עם בתו של הגאון ר' יואב זצ"ל אבד"ק סאנטוב אצל הגאון בעל חת"ס זצ"ל). ואחר פטירת חותנו הג"מ ר' יואב זצ"ל נתקבל למ"מ בסאנטוב, והרביץ שם תורה בישיבתו הרמה, (ועיי' בס' באר יצחק (פאקש תרנ"ח) ובק' תולדות יצחק (מהג"מ ר' אלי' שטערנהעלי ז"ל) שכ' עליו גדולות ונצורות).

בשנת תק"פ אחר פטירת הגאון ר' משה ארי' זצ"ל אבד"ק קראלי נתקבל בהשתדלות דודו הגביר המפורסם ר' ישעי' ב"ר יצחק פריד ז"ל שהי' ראה"ק בקהלת קראלי לאב"ד שם, וכפי שמספרים לא מצא קורת רוח כל ימי שבתו מסיבות המחלוקות שעוררו עליו מעריציו של הרבנים הקודמים, ובשנת תקצ"ה כתב את צוואתו למכור את כל ספריו ובמחירים להדפיס שבעת ספריו שהניח בכ"י (עיי' תשו' חת"ס חאהע"ז סי' י"ט מש"כ בענין צוואתו זו, שכל רב שימלא מקרמו בקראלי ילמוד ברבים בספריו "בן אורי" ו"באר מים חיים" שלא נדפסו מעולם). וע"ע בספרו "זכר טוב", ומש"כ בדבריו הגאון בעל חת"ס חאהע"ז ח"ב סי' קל"ז דברים חריפים בדרך הלימוד שלו.

וראה זה פלא!

כי שמו של הגאון מהר"י פרענקל לא נזכר בשום מקום רק בשמו "ר' יצחק", ועל המצבה חרות בחרוזים בשמו "יעקב יצחק" וזהו נוסח מצבתו (מספרי כ"י הנ"ל) ויצא יצחק לשוח בשדה הוי' / ישראל הרימי בכח קולך / ע רי יהודה כי שודר חילך / ק שת גבורים חתו ונפחדו / י מה וקדמו הלכו יונקותיו / צ בי ישראל ונכבד לאבותיו / ח וטר מגזע רם וצדיקים / ק דוש ישראל לרחוקים / ה"ה אדמו"ה הרב הגאון יעקב יצחק פרענקל זצ"ל אב"ד ור"מ דפה אשר נאסף אל עמיו יום ואו כ"ח לחודש תשרי תקצ"ה לפ"ק תנצב"ה" (מצבה מס' 151).

ופשוט, כי אין לתלות את הטעות בשמו של מעתיק כתב המצבה (שהוסיף לשמו שם יעקב (יצחק - יעקב יצחק). ואולי כי שם יעקב הוסיפו לו בעת חליו ומן קצר לפני פטירתו וע"כ חרתו על המצבה וכמו שמצינו על מצבתו של הגאון בעלת תוי"ט זצ"ל בביה"ח הישן בקראקא, שהוסיפו על שמו עוד ב' שמות של"ה נקרא בהן שאול גרשון יום טוב ליפאמן, ויש לעיין בדבר.

חתנו שמלא מקומו הי' הג"מ ר' מאיר פערלס ז"ל. בתו מרת סלאווע ע"ה נפטרה בשנה ראשונה לנשואיו וכן לפטירת אבי' ז"ל (עיי' תשו' חת"ס חיר"ד סי' שס"ט לענין נישואיו של אלמנת הגר"פ בשנה הראשונה עיי"ש). – נוסח מצבת בתו של הגאון ר' יצחק פרענקל זצ"ל: עד המצבה ועד הגל / לאשה רכה בשנים וצנועה במעשי / מרת סלאווע בת הרב הגאון מו"ה יצחק ז"ל שהי' אבד"פ ונאספה אל עמה ביום ד' סיון תקצ"ה לפ"ק / תנצב"ה.

נחום מ. ברונזניק

ירושלים

מקור קדום לקריאת שמות נדב ואביהוא בקרובה ליניי

במאמר "שנים מי יודע" (צפונות, שנה א, גליון ג, עמ' קה) מביא הרב שמואל אשכנזי את דברי רבי אברהם מייחס המוסר מפי מורו ורבו בעל ספר פרי הארץ בשם חז"ל, כי אלישבע בת עמינדב קראה את הבן הבכור נדב על שם אביה עמינדב, ואהרן קרא את הבן השני אביהוא על שם אביו עמרם, כלומר, אבי הוא. ומכיון שלפי הענה שייכת הזכות של מתן שם לבן הבכור לאביו שיקראהו על שם אביו הוא, לכן "ומתו גם שניהם על כמה סיבות...

וגם כי שינה את סדר שמותם" (שור"ת שדה הארץ, ח"ג, יו"ד סי' כב, ומובא בעקרי הד"ט, יו"ד סי' כו, אות ז). ובסוף הוא פונה לקוראים, שאם יש בהם הידוע "מקום כבודם של שני המאמרים" (המאמר הנ"ל, ועוד מאמר אחר שם) להודיע על כך.

אכן אין הדבר בנמצא במקורות חז"ל שבידינו, אך חלק ממנו, היינו הטעם לקריאת שמות נדב ואביהוא נמצא במקור קדום – בקרובה ליניי. כידוע, יניי הוא מקדמוני הפייטנים, ולפי מיטב ההשערות חי ופעל בתקופת מסדרי ועורכי המדרשים. יש להתייחס אל דבריו כאל מקור מחז"ל לא רק משום שהוא בן אותה תקופה אלא אף משום שבפיוטיו משוקעים בשפע ממקורות חז"ל, הן מאלה שהגיעו אלינו והן מאלה שנאבדו מאתנו.

בקרובה לבמדבר ג, ששרדה בכת"י הלקי ברובו הוא מפיית על שמותם של בני אהרן. החלק על השמות אלעזר ואיתמר לקי כולו ובלתי ניתן לשחזור. אולם החלק על נדב ואביהוא שרד ברובו חרץ מטור אחד שחסר. בהערותי ליניי שהן אתי בכתובים שחזרתי את החסר על פי התוכן והחריזה, ובכך מתגלה לנו מקור לקריאת שמותם כפי המובא בספרו של רבי אברהם מיוחס. והנה המחרוזות כפי שהיא מופיעה ב"מחזור פיוטי יניי", מהד' רצ"מ רבינוביץ, כ"ב, עמ' 19:

מחוטבת עמינדב / נקבה [שם בכורה נדב]
[ס]..... / ענה גם הוא אביהוא

קודם כל נראה להציע, שבמקום "בכורה" שבהשלמת המהדיר יש להשלים "הבכור" בהתאם ללשון הכתוב, ואלה שמות בני אהרן הבכור נדב (במדבר ג, ב). ואת הטור החסר נראה להשלים כך: [סריג עמרם על משנהו]. ועכשיו לפרושה של המחרוזת המשוחזרת: מחוטבת – בת, על פי לשון הכתוב, בנותינו כוונות מחוטבות תבנית היכל (תהלים, קמד, יב). נקבה – קראה. סריג – בן. סריג משמש ככינוי לבן אצל יניי (כ"א, עמ' 254, 225, 162, 101) כנראה על פי הדימוי במקרא, אשתך כגפן פוריה (תהלים קכח, ג), ולגפן יש שריגים, והם הבנים. כינוי זה כבר נמצא אצל יוסי בן יוסי בפיוט אזכיר גבורות, שורה 110, ועוד. פרופ' מירסקי במהדורתו ("פיוטי יוסי בן יוסי", מהדורה שניה, תשנ"א עמ' 75) קובע, שאצל יוסי בן יוסי, וכן אצל יניי, שריג ככינוי לבן "אינו כינוי העומד בפני עצמו, אלא כללו בציוור של גידולים וצמיחה... ויניי שהעתיק הענין ליהודה וקיצר בלשונו (ומורתו נתנה שלשה סריגים / שנים מהם נעשו סיגים), העמיד אף הוא תמונה שלמה ואמר ומורתו. ובפיוטיו של ר' שלמה אבן גבירול מצינו שריגים כינוי לבנים, ואינו נתון בתמונה וציוור... ונהיה לכינוי העומד לעצמו". ושגה בזה, שכן גם אצל יניי אנו מוצאים שריג ככינוי לבן ללא תלות בדימויים של צמיחה וגידול: לסגב סריגיו (כ"א, עמ' 254). וכך מתקבל גם מן ההשלמה המשותפת שלנו לעיל לטור החסר שיש בה כרי שכנע מצד התוכן המתבקש של הטור כפי שנראה מיד.

משנהו – הבן השני לבכור, כלשון הכתוב (שמ"א ח, ב; יז, יג). ענה גם הוא אביהוא – על פי לשון הכתוב, והיא גם היא אמרה אחי הוא (בראשית כ, ה).

מעתה פרושה של המחרוזת כולה הוא: אלישבע בת עמינדב (מחוטבת עמינדב) קראה את שם הבכור נדב (נקבה שם הבכור נדב). אהרן בן עמרם (סריג עמרם) על הבן השני (על משנהו) אף הוא קרא בקול אבי הוא (ענה גם הוא אביהוא). ונראה שיש לנקד האל"ף שבשם אביהוא בקמץ כדי להבליט שאהרן רואה בו שם חזר לעמרם אביו, ושהוא שם מורכב משתי מלים אבי הוא.

הרב אלעזר רייך

מנצ'סטר

מחלוקת תנאים ללא הכרעה

השתלשלות תורה שבע"פ דרך התנאים, אמוראים, רבנן סבוראי, גאונים ראשונים, ואחרונים ידוע לכל בר בי רב, על פי רוב מחלוקת של תנאים במשנה או ברייתא הוכרע בגמרא, ומחלוקת של אמוראים נפסק ע"י הגאונים וראשונים על פי הכללים הידועים. מכל מקום יש כמה מחלוקות בהלכה שעוד לא הוכרעו סופית עד היום. נדיר למצא מחלוקות תנאים שיש בהם עריין מחלוקת הפוסקים – נדיר אבל יש. והנה רשימה משתים עשרה שלקטתי וכמעט ודאי שיש עוד.